

Excursieverslagen van FLORON-kampen in 2001

Verslag van het inventarisatiekamp in Veere (Zeeland) van 8 t/m 10 juni 2001 - Peter Maas, Rembrandtlaan 11, 4532 HP Terneuzen

Mede dankzij de gebiedsdekkende inventarisatie door de provincie Zeeland in de jaren zeventig en tachtig zijn er omtrent de Zeeuwse flora in de loop der jaren al veel gegevens op papier gezet. Nu, zo'n twintig jaar later, beginnen deze gegevens aardig gedateerd te raken. Bovendien zijn er ondanks het vlakdekkende werk toch nog redelijk wat 'witte gebieden' op de kaart. Reden genoeg om tussen 2001 en 2004 vier speciale inventarisatiekampen te organiseren. Het eerste kamp dat afgelopen jaar vanuit Veere plaatsvond was een succes dankzij een aantrekkelijk programma met goede hokken naast saaie hokken, een uitstekende overnachtingslocatie, goed weer met tot slot een typisch Zeeuwse bui met zware luchten boven de Oosterschelde en bovendien een opkomst 43 floristen van binnen en buiten Zeeland. Niet onbelangrijk te melden dat zowel de provincie Zeeland, het Zeeuwse Landschap, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten dit initiatief financieel ondersteunden.

De inventarisaties vonden plaats op Walcheren en Noord- en Zuid-Beveland. In totaal werden 47 kilometerhokken geheel of gedeeltelijk onderzocht. Tevens werden van 14 hokken LMF-formulieren ingevuld. Dit alles was goed voor 5.512 waarnemingen betreffende 541 soorten, waarvan 47 Rode-Lijstsoorten. Het LMF-project maakte op een nogal schokkende manier duidelijk hoezeer de plantengroei in relatief korte tijd kan veranderen. In de periode van 1976 tot en met 1997 werden volgens FlorBase in de geselecteerde kilometerhokken 162 waarnemingen van bijzondere plantensoorten genoteerd. Tijdens het FLORON-inventarisatiekamp werden daarvan slechts 55 groeiplaatsen met zekerheid teruggevonden. Dit is niet meer dan 33,5%. Van de 66 soorten werden er slechts 25 teruggevonden (37%). Naar zeldzaamheden als Rozenkransje (*Antennaria dioica*), Wollige distel (*Cirsium eriophorum*), Akkerdoornzaad (*Torilis arvensis*), Bergnachtorchis (*Platanthera chlorantha*) en Grote leeuwenklauw (*Aphanes arvensis*) werd tevergeefs gezocht. Overigens werden de laatste twee wel op andere plaatsen gezien. Zeer opvallend is dat de voor Zeeland relatief algemene soorten als Gewone agrimonie (*Agrimonia eupatoria*), Rode ogentroost (*Odontites vernus* susp. *serotinus*), Wilde marjolein (*Origanum vulgare*), Dubbelkelk (*Picris echioides*) en IJzerhard (*Verbena officinalis*) binnen de LMF-hokken niet werden teruggevonden.

Inlagen met een goud randje

De inlagen van Noord-Beveland staan bekend om hun bijzondere plantensoorten. Doordat ze zijn aangelegd in de relatief jonge polders van Noord-Beveland die vóór de inpoldering hoog zijn opgeslibd, zijn ze hoog gelegen ten opzichte van het zilte water van de Oosterschelde. Bovendien wateren de polders het zoete regenwater af via de inlagen. Door deze factoren zijn ze in tegenstelling tot vrijwel alle andere inlagen in Zeeland zoet en treffen we hier zoete moerasvegetaties aan met Kamvaren (*Dryopteris cristata*), Moerasvaren (*Thelypteris palustris*), Dwergzegge (*Carex oederi* subsp. *oederi*), Hoge cyperzegge (*Carex pseudocyperus*) en Rietorchis (*Dactylorhiza majalis* subsp. *praetermissa*) afgewisseld met vegetaties van kalkrijke, droge zandgronden met soorten als Blauwe zeedistel (*Eryngium maritimum*), Zanddoddegras (*Phleum arenarium*) en Knopig doornzaad (*Torilis nodosa*). Meest bijzonder aan de inlagen op Noord-Beveland is echter vooral de buitenkant: de zeeweringen langs de Oosterschelde. Deze worden ook wel de Gouden Rand van Noord-Beveland genoemd. Vooral op wat beschutte plekje waar veel organisch materiaal aanspoelt en door zand wordt ondergestoven, groeien soorten als Kustmelde (*Atriplex glabriuscula*), Gelobde melde (*A. laciniata*), Strandbiet (*Beta vulgaris* subsp. *maritima*), Zeewinde (*Calystegia soldanella*), Zeekool (*Crambe maritima*), Gele hoornpapaver (*Pseudofumaria lutea*) en Zeelathyrus (*Lathyrus japonicus*).

Diverse aspecten van het Veerse Meer

Bijzondere plantensoorten van het Veerse Meer zijn vooral te vinden op en rond drooggevallen zandige platen en oeverstroken en langs de Veerse Dam. De omstandigheden zijn er vergelijkbaar met die van duinen waarbij de laaggelegen, vochtige gedeelten na 40 jaar ontzilting en opbouw van zoetwaterlenzen in de ondergrond, sterk het karakter krijgen van duinvalleien met onder meer Dwergbloem (*Anagallis minima*), Geelhartje (*Linum catharticum*), Ronde zegge (*Carex diandra*), Moeraswespenorchis (*Epipactis palustris*), Parnassia (*Parnassia palustris*), Addertong (*Ophioglossum vulgatum*), Veelbloemige veldbies (*Luzula multiflora*), Gewone vleugeltjesbloem (*Polygala vulgaris*) en Kleine rupsklaver (*Medicago minima*).

Onder de rook van...

Speciaal voor het FLORON-kamp gingen een aantal hekken van bedrijventerreinen open die normaal voor de buitenstaander gesloten blijven. Opvallend was het voorkomen van volledig witte bloemen bij de Bijenorchis (*Ophrys apifera*), naast 'normale' exemplaren. Van de overige planten waren er diverse soorten die in deze omgeving min of meer typerend zijn voor dergelijke industrieterreinen of zandige/ruderaal plaatsen: Zilverhaver (*Aira caryophylla*), Vroege haver (*Aira praecox*), Zandhoornbloem (*Cerastium semidecandrum*), Slangenkruid (*Echium vulgare*), Wilde reseda (*Reseda lutea*), Bezemkruid (*Senecio inaequidens*), Kleverig kruid (*Senecio viscosus*), Hongaarse raket (*Sisymbrium altissimum*) en Driebloemige nachtschade (*Solanum triflorum*). Bijzonder waren de vondsten van Zwenkdravik (*Anisantha tectorum*), Stijve windhalm (*Apera interrupta*), Graslathyrus (*Lathyrus nissolia*) en Glad biggenkruid (*Hypochaeris glabra*).

Een landbouwhok op Noord-Beveland

Zeeland is een landbouwprovincie bij uitstek. De naar verhouding goede grond in combinatie met het gunstige klimaat in Zuidwest-Nederland, heeft ertoe geleid dat van oudsher grote gedeelten van Zeeland in gebruik zijn als akker. Noord-Beveland is daar misschien wel het meest typische voorbeeld van. Bij onderzoek van zo'n uitgesproken landbouwhok was de voornaamste vraag of er anno 2001 nog typische akkeronkruiden te vinden zijn? Zoals verwacht en gevreesd bleek dit sterk tegen te vallen. In het onderzochte hok werden in totaal 86 verschillende plantensoorten aangetroffen, waarbij slechts algemene soorten konden worden genoteerd als Rood guichelheil (*Anagallis arvensis* subsp. *arvensis*), Stippelganzenvoet (*Chenopodium ficifolium*), Hoenderbeet (*Lamium amplexicaule*) en Klein kaasjeskruid (*Malva neglecta*). Alleen Duist (*Alopecurus myosuroides*) is een soort die landelijk niet zo algemeen is.

Vulpia's: voer voor specialisten

Grassen van het geslacht Langbaardgras (*Vulpia* spec.) zijn eenjarige grassen die in de regel in de nazomer of herfst kiemen. Ze komen voor op droge, open, vrij voedselarme en veelal kalkarme zandgronden. Zoals de naam al suggereert is Gewoon langbaardgras (*Vulpia myuros*) redelijk algemeen en vooral bekend als bijna vaste begeleider langs spoorlijnen. De overige soorten van dit geslacht worden kennelijk nogal eens over het hoofd gezien, zo bleek tijdens dit inventarisatieweekend. Er werd veel materiaal verzameld dat later door René van Moorsel is gedetermineerd. Het bleek om in totaal vijf verschillende soorten te gaan: Gewoon langbaardgras (16x), Eekhoorngras (*Vulpia bromoides*; 6x), Duinlangbaardgras (*V. ciliata* subsp. *ambigua*; 2x), Gewimperd langbaardgras (*V. ciliata* subsp. *ciliata*; 1x) en Zandlangbaardgras (*V. membranacea*; 1x).

Weinig opvallend en dus vaak vergeten?

Een aantal plantensoorten wordt misschien vaak over het hoofd gezien. Sommige soorten zijn vooral in het voorjaar waar te nemen of zijn alleen gedurende de relatief korte bloeitijd opvallend en worden bij eenmalige bezoeken dus vaak gemist, bijvoorbeeld Scheve hoornbloem (*Cerastium diffusum*) en Lathyruswikke (*Vicia lathyroides*). Andere soorten worden misschien wel systematisch gemeden door floristen vanwege hun vermeende lastigheid bij de soortherkenning. Voorbeelden daarvan zijn Hazelaarbraam (*Rubus corylifolius*), Zandpaardebloem (*Taraxacum laevigatum*) of Hoog struisgras (*Agrostis gigantea*). Misschien worden bepaalde planten ook wel botweg vervelend gevonden zoals Bermzuring (*Rumex x pratensis*). Daarnaast zal het alleen een sterk geoefend oog opvallen wanneer ergens bepaalde soorten voorkomen. Trosdravik (*Bromus racemosus*) en Smal beemdgras (*Poa angustifolia*) zijn daarvan goede voorbeelden.

Alle gegevens die tijdens dit inventarisatieweekend zijn verzameld zijn weergegeven in een speciaal themanummer van Het Blad, het orgaan van de Zeeuwse floristen. Een exemplaar is tegen reproductie- en verzendkosten op te vragen bij Justus van den Berg: 0113-271210.

Verslag van het inventarisatieweekend in Castricum 6–8 juli – Bart Vreeken, Postbus 9514, 2300 RA Leiden

Om het veldwerk voor LMF-A in de Noordhollandse duinen een extra impuls te geven is het afgelopen jaar een inventarisatieweekend georganiseerd bij Castricum. Er waren 18 deelnemers. De coördinatie van het veldwerk was in handen van Hubert Kivit van de NV PWN (de terreinbeheerder), die het weekend goed had voorbereid en ons van gedetailleerde veldkaarten kon voorzien. Ook was er in de meeste hokken al enig voorwerk gedaan, omdat we anders de voorjaarssoorten zouden missen. De meeste onderzochte kilometerhokken lagen ten zuiden van Bergen, dus in de kalkrijke duinen. Soorten als Driedistel (*Carlina vulgaris*), Nachtsilene (*Silene noctiflora*), Gelobde maanvaren (*Botrychium lunaria*), Bitterkruidbremraap (*Orobancha picridis*) en Walstrobremraap (*Orobancha caryophyllacea*) zijn hierin regelmatig te vinden. In de omgeving van de zeedorpen komen hier nog diverse soorten bij, zoals Oorsilene (*Silene otites*), Klein warkruid (*Cuscuta epithymum*), Wondklaver (*Anthyllis vulneraria*) en Blauwe bremraap (*Orobancha purpurea*). Ook zijn er nog vochtige valleien, met Knopbies (*Schoenus nigricans*), Moeraswespenorchis (*Epipactis palustris*) en opvallend veel Verfbrem (*Genista tinctoria*). Door de tropische temperaturen, vooral op de eerste dag van het weekend, kostte het veldwerk de nodige zweetdruppels. Van de lange lijsten met aandachtsoorten werd veel wel, maar ook heel veel niet teruggevonden. De GPS zorgde ervoor dat de groeiplaatsen goed konden worden ingetekend, zodat er bij vervolgonderzoek gerichter te werk kan worden gegaan.

Naast LMF-werk was er ook ruimte voor een bezoek aan bekende groeiplaatsen van zeldzame soorten, zoals Bonte paardenstaart (*Equisetum variegatum*), Spaanse ruiter (*Cirsium dissectum*), Kruisbladgentiaan (*Gentiana cruciata*), Gele hoornpaver (*Glaucum flavum*) en Blauwe bremraap.

Verslag van het inventarisatieweekend op Texel 27–29 juli 2001 – Bart Vreeken, Postbus 9514, 2300 RA Leiden

Aangezien het geplande weekend in de Gelderse Vallei niet doorging vanwege de MKZ-crisis, was er de mogelijkheid om een extra weekend in te lassen voor het LMF-A. De keus is daarbij op Texel gevallen. Op Texel ligt een groot aantal meetpunten voor het LMF-A, de meeste in de duinen, en een kleiner aantal in het polderland. In dit weekend ging de aandacht uit naar de duinen.

Zo'n 20 deelnemers waren naar de kampeerboerderij bij Den Hoorn gekomen. Ook Kees Bruin van Staatsbosbeheer kwam langs en voorzag ons van veel exacte vindplaatsgegevens. De provincie Noord-Holland was eveneens zo vriendelijk om ons vindplaatsgegevens te leveren uit de provinciale inventarisatie in 1995 en 1996, waardoor we op de meeste plaatsen doelgericht te werk konden gaan.

In de duinen van Texel zijn veel vochtige valleien, met soorten als Teer guichelheil (*Anagallis tenella*), Dwergbloem (*Anagallis minima*), Dwergvlas (*Radiola linoides*) en diverse orchideeën. Ook komen verschillende bijzondere Fonteinkruiden voor, waaronder het Weegbreefonteinkruid (*Potamogeton coloratus*) dat in Nederland vrijwel beperkt is tot Texel en Voorne.

Veel van de verwachte soorten werden teruggevonden. Duidelijke veranderingen werden geconstateerd aan de zuidrand van het eiland, bij de Horsmeertjes. Door kustaangroei schuiven de vegetatiezones hier op, waardoor sommige plekken soortenarmer worden en andere soortenrijker. Een verrassing was hier de grote hoeveelheid Zilt torkruid (*Oenanthe lachenalii*). Rond de Buitenmuy werden veel aandachtsoorten van vochtige duinvalleien niet teruggevonden, omdat veel valleien met struweel begroeid zijn geraakt.

Ook op Texel bleek weer dat onderzoek van meetpunten in de duinen tijdrovend is. Gelukkig wordt ook door Staatsbosbeheer veel onderzoek gedaan; het lijkt hierdoor haalbaar om een overzicht te krijgen over de ontwikkelingen op het hele eiland.

Verslag van het Inventarisatiekamp in Bakkeveen (Friesland) van 10–12 augustus 2001 – Wout van der Slikke, Postbus 9514, 2300 RA Leiden

Na een geslaagd FLORON-weekend in Delfstrahuizen in 2000 stond Friesland afgelopen zomer wederom op de rol voor een inventarisatiekamp. Dit keer lag de uitvalsbasis iets meer naar het noordoosten, dicht tegen de grens met Drenthe; vanuit Bakkeveen werd dit gebied, waar nog weinig floristische data van bekend waren, zorgvuldig onder de loep genomen. Er was veel belangstelling voor het kamp; maar liefst 32 floristen hadden zich aangemeld. Hieronder een groep Groningers die de zaterdag had uitgetrokken voor 'burenhulp' en meewerkte aan de inventarisaties in het Friese. De betrokkenheid van floristen uit Friesland zelf was helaas wat minder, al gaven beide Friese DC's acte de présence.

De nadruk van het kamp lag op het Witte Gebieden Plan (WGP), het project waarbij we de hiaten in de ruimtelijke dekking van de landelijke floradatabank Flor-Base willen opvullen. Door het grote aantal deelnemers was de oogst aan streeplijsten aanzienlijk; ruim 30 lijsten waren tezamen goed voor het wegstrepen van wel 5 uurhokken uit het WGP. Spectaculaire vondsten werden er in deze hokken niet gedaan, maar door een redelijke variatie aan biotopen telden diverse lijsten toch meer dan 200 soorten. In minder soortenrijke hokken bleef de teller steken tussen 120 en 160 soorten.

In beperkte mate was er ook aandacht voor het Landelijk Meetnet Flora-Aandachtsoorten (LMF), waarvan 3 meetpunten werden bezocht. Mede door het ontbreken van floragegevens in grote delen van Friesland is het aantal meetpunten op het vasteland in deze provincie gering. Mogelijk dat een terrein nabij Oosterwolde aan de Friese meetpunten kan worden toegevoegd. In dit kilometerhok werden diverse LMF-soorten aangetroffen. De LMF-hokken die we tijdens het kamp bezochten bevonden zich vooral in veen- en heidegebieden. De volgende LMF-soorten werden daar aangetroffen: Witte en Bruine snavelbies (*Rhynchospora alba* en *R. fusca*), Ronde zonnedauw (*Drosera intermedia*), Eenarig wollegras (*Eriophorum vaginatum*), Veenpluis (*Eriophorum angustifolium*), Stekelbrem, (*Genista anglica*), Kruipbrem (*G. pilosa*), Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*), Kleine veenbes (*Oxycoccus macrocarpos*), Lavendelhei (*Andromeda polifolia*), Liggende vleugeltjesbloem (*Polygala serpyllifolia*) en Gewone Veenbies (*Trichosporum cespitosa*

subsp. *germanicum*). Een fraaie aanvulling op de soortenlijst van een hok in het Fochteloërveen was de vondst van Grote wolfsklauw (*Lycopodium clavatum*), een soort van de categorie EB (ernstig bedreigd) van de Rode Lijst!

Het mooie weer van de eerste twee dagen maakte zondag plaats voor stevige regenbuien, waardoor het veld vroegtijdig werd geruimd. Desondanks konden we met een gerust gevoel huiswaarts keren, want ook in 2002 zijn we weer in Friesland te gast.

Verslag van het inventarisatiekamp in Waardenburg (Utrecht) van 24–26 augustus 2001 – John Bruinsma, Thorbeckelaan 214, 5694 CR Breugel

Voor de derde maal waren we te gast bij Staatsbosbeheer in Waardenburg, met kantoor en werkschuur als onderdak. Het kamp viel in het warmste weekend van het jaar, hetgeen in het schaduwarme rivierengebied niet altijd een genoegen is. Floristische genoegens waren er verscheidene: de variatie aan biotopen binnen de uiterwaarden, dijkbegroeiing – niet alleen langs de winterdijken van de Waal, maar ook langs oude Waaldijken en langs de Linge – een afgeticheld terrein bij Asperen en een terrein van het waterleidingbedrijf waar oevers van sloten zijn afgeschuind en de sloten spoelwater van het pompstation ontvangen.

Tijdens het kamp is zowel gewerkt aan het Witte Gebieden Plan als aan het LMF-project. In 16 kilometerhokken zijn streeplijsten ingevuld. Daarop uiteraard een groot aantal triviale soorten, maar ook soorten die voor een zandhaas als schrijver dezès niet alledaags zijn, zoals Akkerereprijs (*Veronica agrestis*), Doffe ereprijs (*V. opaca*) en Grote ereprijs (*V. persica*). Ook zal het niet meer meevallen om de spoorbrug over de Waal over te rijden zonder de prachtige zoom Bosrank (*Clematis vitalba*) te zien. Recente vondsten van Rivierfonteinkruid (*Potamogeton nodosus*) (niet alleen tijdens het kamp) tonen aan dat het tot nu toe geconstateerde gat in het verspreidingsbeeld voor deze soort tussen de Maas in Limburg en de Biesbosch niet de realiteit weergeeft. Ook in de Bommelerwaard komt Rivierfonteinkruid voor, meest in wateringen, hetgeen mogelijk samenhangt met het Maaswater dat er wordt ingelaten. In dezelfde Bommelerwaard werd langs de Oude zeedijk bij Bruchem een vindplaats van Rijstgras (*Leersia oryzoides*) ontdekt en in het restant van de Drielsche uiterwaard kon na enig huiswerk Karwijvarkenskervel (*Peucedanum carvifolia*) genoteerd worden. Bijzonder bloemrijk zijn de schuin vergraven taluds van de sloten in het terrein van het pompstation van het waterleidingbedrijf. De meeste soorten zijn wel inheems in de regio, maar de aanwezigheid van Grote pimpinel (*Sanguisorba officinalis*), die toch meer een soort van de Maas dan van de Waal is, deed ons inzaai vermoeden. Bij navraag bleek dat ook het geval te zijn. Maïsvelden stemmen een florist doorgaans niet vrolijk, maar kunnen toch instructief zijn: op verscheidene plekken zijn Geelrode naaldaar (*Setaria pumila*), Groene naaldaar (*S. viridis*) en Kransnaaldaar (*S. verticillata*) gevonden. Even instructief is een kilometerhok waarin zowel Jacobskruiskruid (*Senecio jacobaea*), Waterkruiskruid (*S. aquatilis*) als Viltig kruiskruid (*S. erucifolius*) voorkomen. In een nazomerkamp als dit is het goed te letten op de ondersoorten van Grote egelskop (*Sparganium erectum*). Alleen subsp. *erectum* werd gevonden, het-

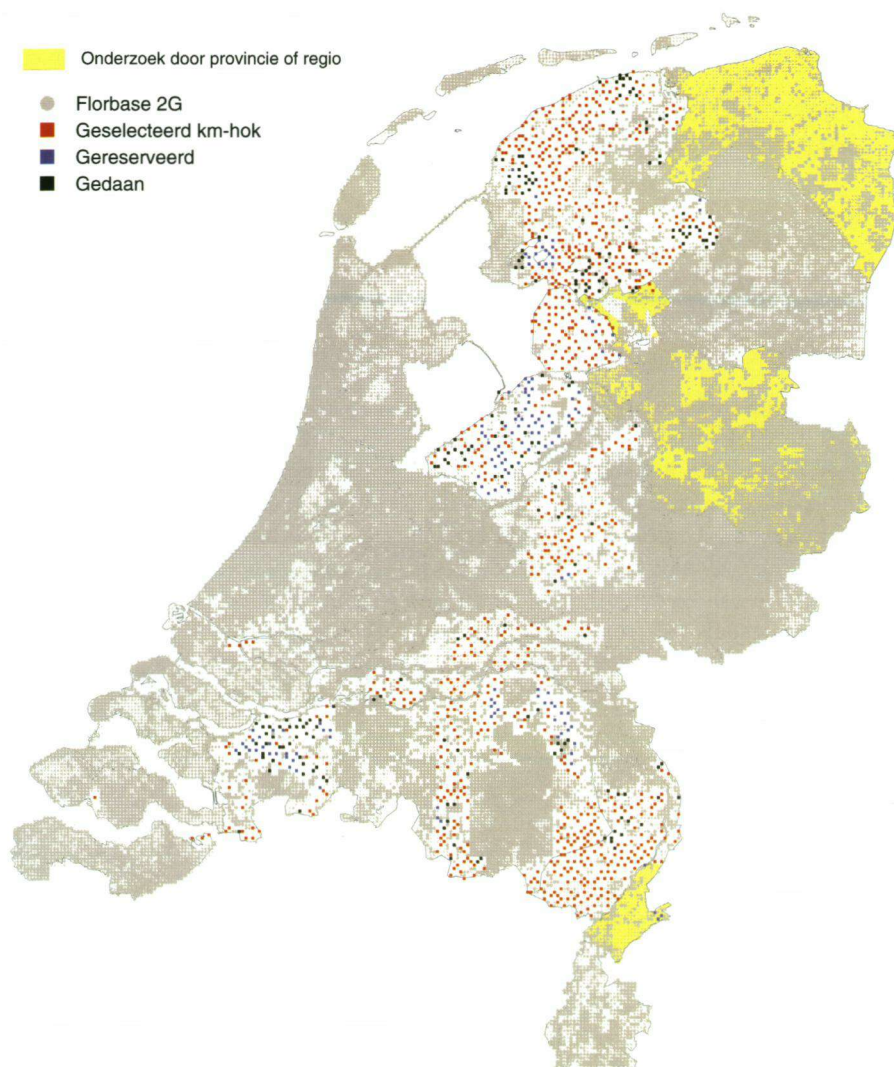

Fig. 3. Stand van zaken Witte Gebieden Plan FLORON. De km-hokken die we voor 2005 willen inventariseren (rood) in nog slecht onderzochte regio's. In de afgelopen 2 jaar is een deel al gedaan (zwart) of gereserveerd voor de komende jaren (blauw). Nog niet alle resultaten van 2001 zijn verwerkt. Daar waar de provincie of een regionale werkgroep in het witte gebied actief is (geel) zijn (nog) geen hokken geselecteerd.

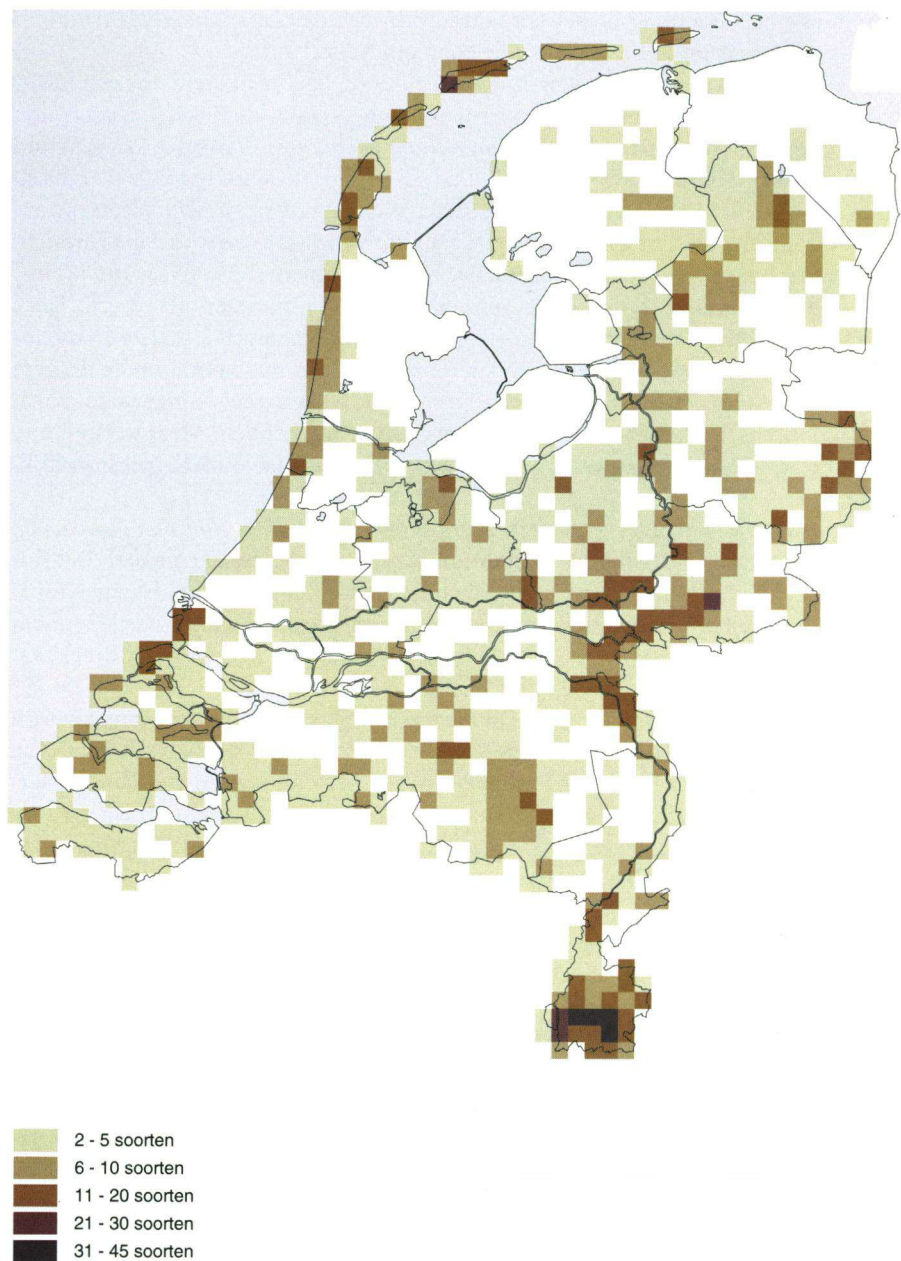

Fig. 5. Aantal Ernstig Bedreigde en Bedreigde soorten per uurhok. Bron: FLORBASE-2G.

geen in overeenstemming is met het voorlopige idee dat subsp. *neglectum* vooral/ uitsluitend voorkomt in het pleistocene deel van Nederland.

In een viertal kilometerhokken is niet alleen gestreept, maar werd ook een LMF-formulier bijgehouden. Daarbij zijn soorten teruggevonden als Engelse alant (*Inula britannica*), Esdoornganzenvoet (*Chenopodium hybridum*), Vijfdelig kaasjeskruid (*Malva alcea*), Klein vlooienkruid (*Pulicaria vulgaris*), Karwijvarkenskervel en Veldsalie (*Salvia pratensis*). Dezelfde soorten werden ook op nieuwe plaatsen aangetroffen, maar ook van andere soorten als Hopwarkruid (*Cuscuta lupuliformis*), Groot warkruid (*C. europaea*), Veldsalie, Kleine pimpernel (*Sanguisorba minor*) en IJzerhard (*Verbena officinalis*) werden nieuwe vindplaatsen genoteerd. Deze soortenlijsten geven aan dat meeste bijzondere soorten in het rivierdal zelf voorkomen: op oude en nieuwe dijken, kribben en zandduinen, dus vooral op de drogere delen. Onpraktisch is wel dat op recent verhoogde dijken veel is ingezaaid, zodat niet duidelijk is welke planten zich spontaan gevestigd hebben. Meer verspreid in het gebied is Gewone agrimonie (*Agrimonia eupatoria*) gevonden, meest in dijkbermen.

Vondsten van nazomerse planten zoals Fluweelblad (*Abutilon theophrasti*) en Glansbesnachtschade (*Solanum physalifolium*) verlevendigden het geheel. Dat floristen niet alleen naar hogere planten kijken, moge blijken uit de vondst van Kroosmos (*Ricciocarpus natans*) dat werd aangetroffen tussen Waterviolier (*Hottonia palustris*) en van de kranswieren Brokkelig kransblad (*Chara contraria*), Breekbaar kransblad (*C. globularis*) en Gewoon kransblad (*C. vulgaris*).

De avondexcursie naar het afgetichelde terrein bij Asperen leverde genoeg bijna uitgebloeide en gelukkig nog niet gemaaide *Carex*-soorten op voor discussie en instructie. Het terrein is vooral bekend vanwege het voorkomen van Bonte paardenstaart (*Equisetum variegatum*), Schaafstro (*E. hyemale*) en hun kruising Ruwe paardenstaart (*E. x trachyodon*). Als je er 15 floristen heen stuurt, duurt het even voor ze het eens zijn welke plant tot welk taxon behoort.

En verder is een kamp een plezierige, gezamenlijke activiteit met onder andere volop gelegenheid om floristisch bij en af te leren.